

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. I. Quando sit rhetori tradendus puer.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

M. FAB. QUINTILIANI
D E
INSTITUTIONE ORATORIA
LIBER SECUNDUS.

C A P. I.

Quando sit rhetori tradendus puer.

TENUIT consuetudo, quæ quotidie magis
invalescit, ut præceptoribus eloquentiæ, La-
tinis quidem semper, sed etiam Græcis inte-
rim, discipuli serius quam ratio postulat, tra-
derentur. Ejus rei duplex est causa: quod & rhetores uti-
que nostri suas partes omiserunt, & grammatici² alienas oc-
cupaverunt. Nam & illi declamare modo, & scientiam
declamandi ac facultatem tradere, officii sui ducunt, idque
intra deliberativas judicialesque materias: nam cætera ut
professione sua minora despiciunt: & hi non satis credunt
excepisse quæ relicta erant (quo nomine gratia quoque his
est habenda)³ sed ad *profopopæias* usque, & ad *suasorias*, in
quibus onus dicendi vel maximum est, irrumpunt. Hinc
ergo accidit, ut quæ alterius artis prima erant opera, facta
sint alterius novissima: & ætas altioribus jam disciplinis
debita, in schola minore subsideat, ac rhetoricen apud
gram-

Secundus liber complectitur prima
apud rhetorem elementa, & ea quæ
de substantia rhetorices quarun-
tur. *Turneb.*

¹ *Tenuit.*] Hac præfatione querit
quo tempore sit rhetori tradendus puer,
quod dici non potest, nisi distinctis
grammatices ac rhetorices finibus. Nam
grammatici partes quasdam rhetorum oc-
cupaverunt. est itaque principium
τῶν ῥητορικῶν, quod ad eam conjecturam per-
tinet quæ exquirat rerum causas. *Idem.*

² *Alienas occupaverunt.*] Nam gram-
matici occuparunt *progymnasmata*, id
est, prima rhetorices elementa, & ma-
terias demonstrativas. *Idem.*

³ *Sed ad profopopæias.*] *Profopopæias*
hic appellat Fabius orationes suasorias,
quæ non ex nostra persona, sed ex alie-
na apte dicuntur. in his autem (ut in-
quit Fabius libro tertio) ad difficulta-
tem suasionis accedit *persona difficultas*.
hujuscemodi sunt *suasiones* apud Livium
& cæteros historicos. *Idem.*

grammaticos exerceat. Ita quod est maxime ridiculum, non ante ad declamandi magistrum mittendus videtur puer, quam declamare iam sciat. ¹ Nos suum cuique professioni modum demus. Et *grammaticæ* (quam in Latinum transferentes, ² *literaturam* vocaverunt) fines suos norit, præsertim tantum ab hac appellationis suæ paupertate, intra quam primi illi consistere provecta. Nam tenuis à fonte, assumptis poetarum historicorumque viribus, pleno jam satis alveo fluit: cum præter rationem recte loquendi, non parum alioqui copiosam, prope omnium ³ maximarum artium scientiam amplexa sit. Et ⁴ rhetorice, cui nomen vis eloquendi dedit, officia sua non detrectet, nec occupari gaudeat pertinentem ad se laborem: quæ dum operæ cedit, iam pene possessione depulsa est. ⁵ Nec inficiabor, ex iis aliquem qui *grammaticen* profitentur, eousque scientiæ progredi posse, ut ad hæc quoque tradenda sufficiat: sed cum id ager, rhetoris officio fungetur, non suo. ⁶ Nos porro quærimus, quando iis quæ *rhetorice* præcepit, percipiendis puer maturus esse videatur. In quo quidem non id est æstimandum, cuius quisque sit ætatis, sed quantum in studiis jam effecerit. Et ne diutius differam quando sit rhetori tradendus, sic optime finiri credo, ⁷ cum poterit. Sed hoc ipsum ex superiore pendet quæstione. Nam si grammatices munus usque ad suasorias (quæ ⁸ sunt apud rhetorem materiæ inter rudimenta dicendi) prorogatur, tardius rhetore

¹ *Nos suum cuique.*] Subjicit distributionem & distinctionem finium utriusque artis, ut inde colligat ecquando rhetori sit puer tradendus. *Idem.*

² *Literaturam.*] Grammatici initio duntaxat primas litteras docuerunt, mox assumpserunt bene loquendi & scribendi scientiam, demum poetarum & historicorum enarrationem occuparunt. *Idem.*

³ *Maximarum artium.*] Politianus quoque in *Lamia* annotat grammaticum esse debere omnium artium peritum, ut

sit in eo *encyclopaedia*. *Idem.*

⁴ *Rhetorice.*] Cicero in *Oratore*.

⁵ *Nec inficiabor.*] Prolepsis est, quam solvit per *paradiastolen*. *Furneb.*

⁶ *Nos porro quærimus.*] Hoc caput est totius hujus quæstionis. Quando autem puer tradendus sit rhetori, non ætate, sed profectu metitur. *Idem.*

⁷ *Cum poterit.*] More suo Fabius arguto noëmata sententiam suam perstringit. *Idem.*

⁸ *Sunt, &c.*] Hæc parenthesis non est in vetustis codicibus scriptis.

tore opus est. Si rhetor prima operis sui officia non recusat, ¹ à narrationibus statim, & laudandi vituperandique opusculis cura ejus desideratur. An ignoramus antiquis hoc fuisse ad augendam eloquentiam genus exercitationis, ut ² theses dicerent, & communes locos, & cætera circa complexum rerum personarumque, quibus veræ fictæque controversiæ continentur? Ex quo palam est quam turpiter deferat eam partem rhetorices institutio, ³ quam & primam habuit, & diu solam. Quid autem est ex iis de quibus supra dixi, quod non tum in alia quæ sunt rhetorum propria, tum certe in illud judiciale causæ genus incidat? An non in foro narrandum est? qua in parte nescio an sit vel plurimum. Non *laus ac vituperatio* certaminibus illis frequenter inferitur? Non *communes loci*? sive qui sunt in vitia directi, quales legimus à ⁴ Cicerone compositos: seu quibus quæstiones generaliter tractantur, quales sunt editi à Quinto quoque Hortensio: ut, sitne parvis argumentis credendum, & pro testibus, & in testes, in mediis litium medullis versantur. Arma sunt hæc quodammodo præparanda semper, ut his, cum res poscet, utaris. Quæ qui pertinere ad oratorem non putabit, is ne statuat quidem inchoari credet, cum ejus membra fundentur. Neque hanc (ut aliqui putabunt) festinationem meam sic quisquam calumnietur, tanquam eum qui sit rhetori tradendus, abducendum protinus à Grammaticis putem. Dabuntur illis tum quoque tempora sua: neque erit verendum, ne ⁵ binis præceptoribus oneretur

1 *A narrationibus.*] *Narrationes fabulosas.* Quintilianus *grammaticis* reliquit libro primo: *historicas* autem & civiles hic *rhetori* reservat. *Turneb.*

2 *Theses, & communes locos.*] *Theses* Fabius appellat quæstiones infinitas, quæ in utranque partem probabiliter tractantur. hoc genere exercitationis utebantur Ciceronis ætate: ac tum appellabant *thesis*, ut inquit Seneca, quas nunc appellamus *declamationes*. *Communes* autem *loci* interdum generales sunt

tractatus de virtutibus & vitiis; interdum generales formula quæ affirmative & negative disputantur: interdum quoque ita appellantur *loci inartificiales*. *Idem.*

3 *Quam & primam habuit, &c.*] Suetonius enim tradit, antiquos rhetores duntaxat circa *progymnasmata* esse versatos. *Idem.*

4 *Cicerone.*] Ut in paradoxis.

5 *Binis.*] Pro duobus.

retur puer. Non enim crescet, sed dividetur qui sub uno miscbatur labor: & erit sui quisque operis magister utilior: quod adhuc obtinent Græci, à Latinis omissum est: & fieri videtur *excusate*, quia sunt qui labori isti successerunt.

C A P. II.

De moribus & officiis præceptoris.

ERgo cum ad eas in studiis vires pervenerit puer, ut quæ prima esse præcepta rhetorum diximus, mente consequi possit, tradendus ejus artis magistris erit. Quorum in primis ¹ inspicere mores oportebit. Quod ego non idcirco potissimum in hac parte tractare sum aggressus, quia non in cæteris quoque doctoribus idem hoc examinandum quam diligentissime putem, sicut testatus sum ² libro priore: sed quod ³ magis necessariam ejus rei mentionem facit ætas ipsa discentium. Nam & adulti fere pueri ad hos præceptores transferuntur, & apud eos juvenes etiam facti perseverant, ideoque major adhibenda tum cura est: ut & teneriores annos ab injuria sanctitas docentis custodiat, & ferociores à licentia gravitas deterreat. Neque vero satis est summam præstare abstinentiam, nisi disciplinæ severitate convenientium quoque ad se mores adstrinxerit. ⁴ Sumat igitur ante omnia parentis erga discipulos suos animum, ac succedere se in eorum locum à quibus sibi liberi traduntur, existi-

Quemadmodum libro primo grammatici mores & officium est excusus, ita nunc quoque qualem esse oporteat rhetorem docet: à quo primum morum probitatem exigit, docetque quo sese pacto erga discipulos gerere debeat. est itaque hoc caput totum paræneticum. *Turneb.*

¹ *Inspici mores.*] Justinianus quoque præcipit ut doctores artium primum bene morati sint, deinde facundi. & hoc nomine Socratis schola fuit infamata, quod obesse bonis moribus videretur. *Idem.*

² *Sed quod.*] Cap. 1. & 2.

³ *Magis necessariam ejus rei.*] Nam jam grandiores committuntur rhetori, cum ætas est maxime in lubrico, & (ut ait Xenophon) eo tempore vel vitii vel virtutis iter capessere solent. *Turneb.*

⁴ *Sumat igitur.*] *Paræneses* sunt, id est, *admonitiones*, quibus instructus esse debet præceptor ut recte doceat. eo autem animo fuit Aristotel. in discipulum Alexandrum: & Alexander quoque non minus debere se Aristoteli fatebatur, quam patri, cum ab hoc vitam, ab altero rectam vitam accepisset. *Idem.*

I Nota